

“Els polonesos tenim més por de Putin que no en teníem de Gorbtxov”

PRATS I CAMPS

El periòdic ‘Gazeta Wyborcza’ va nàixer a Polònia durant la transició cap a la democràcia. Avui és el diari de més tiratge de l’Europa central. Parlem amb Maciej Stasinski (Varsòvia, 1955), un dels seus fundadors, membre de Solidarnosc i testimoni privilegiat d’un període de canvis “dictats pel sentit comú”.

Fins a quin punt Polònia va ser determinant en la caiguda del mur de Berlín?

—Crec que fou crucial perquè va desencadenar una reacció posterior

que va conduir no tan sols a la caiguda del mur de Berlín, sinó també a la *Revolució de Vellut* a Eslovàquia, l’enderrocament de Ceausescu a Romania i la resta de moviments a l’Europa

oriental i central. No vull dir que es pugui llevar el mèrit als alemanys de la República Democràtica d’Alemanya. Només vull posar els esdeveniments en un context just.

Els esdeveniments de Polònia, tot i no haver estat una revolució violenta, sí que van tenir un paper primordial perquè foren una evolució democràtica de llarga durada. A l’Europa central tothom sabia que Polònia arrossegava un passat revoltós contra la dictadura comunista. El 1989, tothom sabia que hi havia una solidaritat clandestina encapçalada per Walesa i per la flor i nata de la intel·lectualitat polonesa, ja lliure, que encapçalava el moviment des del 1980, amb les vagues a les

drassanes del litoral bàltic. Era un moviment de deu milions de persones reduït a la il·legalitat pel govern comunista. El 1988 van brotar noves vagues organitzades per Solidarnosc [sindicat encapçalat per Lech Walesa que va aplegar l'oposició i va esdevenir després partit polític] contra el govern comunista, que aleshores es va adonar que hauria de negociar amb l'oposició. Les negociacions van començar la tardor del 1988 i en va sorgir un consens a favor de la transició: les eleccions semillieres del juny del 1989 que van donar una grandíssima victòria a Solidarnosc. Dos mesos més tard, es va formar el primer govern no comunista democràtic. Això va ser clau per a tot el món, des d'Alemanya fins a Moscou.

—**Solidarnosc va ser declarat il·legal el 1981, però malgrat això es va mantenir fort i el 1988 fins i tot va obligar el govern comunista a assegurar-se a negociar. Com fou possible que pervisquera?**

—La dissidència democràtica a Polònia tenia una llarga tradició. Hi havia estructures clandestines organitzatives, gent implicada en la clandestinitat, imprentes a tot arreu tirant milers d'exemplars. I el règim no ho controlava. A més, hi havia l'Església Catòlica. En absència dels fòrums democràtics normals, les parròquies representaven una mena de fòrum públic alternatiu.

—**La repressió del govern comunista, doncs, era molt menys forta...**

—A partir de la mort de Stalin, el 1953, i els primers brots democratitzadors a Polònia, que van coincidir amb la revolució hongaresa, el comunisme polonès va ser més suau. Hi havia contactes amb occident, molt més intensos que no, per exemple, a la Romania de Ceausescu. Hi hagué repressió policíaca, però no era brutal.

—**Diríeu que el govern comunista es va assegurar a negociar més per conveniència o per convicció?**

—Crec que ho van fer més per instint de supervivència dels dirigents comunistes més lúcids. La gran majoria del partit comunista no volia negociar. Mai a la història del comu-

nisme internacional, els comunistes no van negociar de bona fe un acord que implicara el repartiment o la divisió del poder. Mai. Si ho van fer a Txecoslovàquia fou per a trencar l'acord al cap de pocs dies, de mala fe. Això era conveniència pura.

Ara bé, l'entorn del general Jaruzelski s'adonava que la cosa no podia continuar. Miraven a l'URSS i veien que venien vents de reforma amb Gorbaxov. Sabien que la crisi econòmica no tenia eixida. Alhora, eren conscients que no es podia passar per alt el paper de Solidarnosc o a l'Església. Solidarnosc era massa forta per a eludir-la, però era alhora massa dèbil per a derrocar el règim. I el règim era massa fort per a ser enderrocat però massa dèbil per a continuar governant sense l'acord de la societat civil.

—**No hi havia por que el sector contrari a la negociació provocara una ruptura violenta?**

—Hi havia moltíssima por. En primer lloc, que els comunistes ens enganynaren; en segon lloc, que es produïra una involució violenta. Alhora, però, hi hagué una convicció generalitzada que havia de ser *o ara o mai*.

—**Vist des de la distància, les coses van anar bé, però supose que en aquell moment, sense poder prendre com a referència cap model, la situació devia ser ben complicada. Com ho vivia la societat civil?**

—Fou un poc somnàmbula. Els dirigents de Solidarnosc no sabíem on era ni com era el final del camí. Improvisàvem sobre la marxa guiats per allò que ens dictava el sentit comú. Sabíem que havíem de restablir la democràcia i les llibertats i tornar el sentit comú a l'economia; restablir el dret de propietat; restablir el mercat; suprimir les empreses que no produïen... Això ho dictava el sentit comú. D'alguna manera, els comunistes també s'adonaven de tot això. Allò que calia fer era prou clar. Però no teníem ni idea de quin seria el desenllaç. Davant nostre, teníem una piscina mig plena, però ningú no tingué dubtes a l'hora de pegar el bot.

—**Quin paper tingueren les potències occidentals en aquella transició?**

—Hi donaren sobretot un suport

PRATS I CAMPS

moral. Cada volta que venia algun mandatari europeu, es reunia amb els líders de l'oposició, cosa que donava a entendre que no es reconeixia el govern comunista com el govern legítimament triat pel poble.

L'altra gran palanca del canvi fou l'Església Catòlica. El fet que el papa fora polonès va implicar un suport grandíssim per als polonesos i un obstacle insalvable per a la dictadura. Cal recordar-se que el papa, abans de la caiguda del mur de Berlín i de les negociacions que van servir d'inici de la transició, havia visitat Polònia en quatre ocasions, sempre donant suport a Solidarnosc.

—**Un dels reptes del primer govern democràtic va ser la transició cap a una economia mercat. Això va tenir un important preu social. Com va assumir aquest procés la societat polonesa?**

“El règim era massa fort per a ser vençut i massa feble per a continuar governant sense l’acord de la societat civil”

—Cap altre govern no hauria pogut fer aquesta reforma, justament pel cost que implicava. La gent va aguantar la reforma de l’economia gràcies al fet que el primer govern tenia una gran credibilitat. Només en virtut d’això es va poder imposar a la societat un sacrifici tan gran. Es va començar amb un conjunt d’onze lleis preparades pel vice-president i ministre de Finances, que es va aprovar el 31 de desembre del 1989. De l’un dia per l’altre, aquestes lleis van canviar Polònia. Foren el conjunt de lleis que implantaren l’economia de mercat, amb una tremenda energia emprene-

dora dels polonesos. Fou un esclat revolucionari.

Però va tenir un cost: desocupació i fallida d’empreses ineficients del sector estatal. Però la inflació va anar reduint-se i uns anys després vam començar a créixer a ritmes entre el 6% i el 8% anuals.

—Dirieu que l’URSS va pair bé el procés de Polònia cap a la democràcia?

—Gorbatxov, sí; els durs, no, tal com va quedar demostrat en l’intent posterior de colp d’estat fracassat. Gorbatxov i la gent més pròxima a ell van donar el vist-i-plau a aquest expe-

riment expressament. Van dir als polonesos: “Vosaltres, camarades, teniu mans lliures per a fer l’experiment.” Però passa que no s’esperaven un desenllaç tan radical.

—Quin sentiment tenen els polonesos respecte a Gorbatxov?

—Crec que molt positiu, molt més que no pas cap a Putin, cosa paradoxal, perquè Gorbatxov era un líder comunista i Putin, teòricament, és un líder elegit democràticament. Putin és una reencarnació del somni imperialista de la gran Rússia i Gorbatxov va ser l’enterraments de l’imperi comunista.

La gent avui té més por de Putin que no en va tenir de Gorbatxov. Només cal veure què fa Putin en la política internacional: fa xantatge als seus veïns, antics països satèl·lit, a través del subministrament de gas i de petroli. Putin no vol reconèixer els crims comesos contra el poble polonès per la Unió Soviètica durant el període de Stalin. Mentre Gorbatxov va promoure el desglaç en les relacions històriques amb Polònia, Putin representa la involució d’aquest procés.

—Veieu, doncs, Rússia com una amenaça per a l’estabilitat del món?

—Jo crec que no. O encara no. Tinc l’esperança que Rússia es democratitzi i es vaja desempallegant d’aquest llast nostàlgic del poder imperial d’uns altres temps, que és nefast. Rússia ha de deixar de ser imperi en potència —de fet, no ho és— i començar a ser un estat normal, democràtic. Ara és una autocràcia que viu de les glòries del passat. Però crec que com més aviat es deslliure d’aquests somnis i comence a funcionar com una democràcia moderna, millor per als russos i per al món. No crec que siguin cap amenaça directa per a l’estabilitat del món, però són un referent no democràtic que cal tenir en compte. Crec que cal tenir bona relació amb els russos, mirar d’influir sobre l’esperit democràtic perquè Rússia es parega cada vegada més a una democràcia occidental, amb calma i paciència. La millor garantia per a la pau és una Rússia democràtica i no autòcrata.

Violeta Tena